

Eörsi István

Miért nem kedvelem Németh Miklóst?

Először akkor ragadt meg az emlékezetemben Németh Miklós, amikor 1987-ben vagy 1988-ban az MSZMP gazdaságpolitikai osztályának titkáráként azt találta mondani a televízióban, hogy a bányászok magukra vessenek, ha elvesztették munkájukat – miért nem dolgoztak jobban? Akkortájt nagyon ritkán néztem tévét, torkig voltam a hivatalos hivatalnokok önbizalomhiányból táplálkozó agressziójával, azt hittem, hogy nekem már nem mondhatnak újat. A jól fészelt, fiatal funkcionárius megállapítása mégis ámulattal töltött el. Nyugaton ilyesmit nemcsak baloldali, hanem konzervatív politikus sem ejthetne ki a száján, mert mondata és karrierje egyszerre érne véget. A munkanélküliség akkortájt új nyomorúság volt Magyarországon, a kádári politika nem lehetett rá ma-

gyarázatot. De arra a brutalitásra, amely a tipp-topp pártfunkcionárius szavaiból áradt, az érzékletlenségen és megfelelni akaráson kívül nincs magyarázat.

Másodszor akkor hökkentett meg, már miniszterelnök korában, amikor közölte, hogy ő mindig is vallásos érzelű volt, és egyházától lélekben sohasem szakadt el. Hogy emelkedhetett akkor ilyen magasra egy olyan rendszerben, amely az ateizmust az államvallás rangjára emelte? Vallásosságát szigorúan titkolnia kellett kollégái, barátai és a pártvezetés előtt. Ha valóban hívő volt, akkor árulónak kellett éreznie magát. Miért vállalta az ezzel járó szénvedést? Igaz: másokat is örölt hasonló dilemma. Államelnökünk például egy szép szombat délután (néhány nappal államelnökké választása előtt), elregélte a 16 óra riporterének, hogy ő eszmélkedése óta antikomunista volt ugyan, mégis mindig megtalálta a Kádár-rendszerben azokat az embereket,

akik segítették előmenetelét. Miféle gerincroppantó mutatványokat kell végeznie egy antikommunistának, aki a kommunista ranglétrán halad fölfelé? Mondjuk 1984-ben a Tudományos Minősítő Bizottság titkáráként hogyan magyarázza meg magának, hogy az ellenzéki beállítottságú tudósokkal és tudósjelöltekkel szemben antikomunista létére a párt tudománypolitikai irányvonalát képviseli? Államelnökünk valószínűleg azt akarta tudatni a rádióhallgatókkal, hogy ő rugalmas, integráló személyiség, ehelyett azt tudatta, hogy érvényesülése kedvéért néhány évtizeden át zárójelbe tette a világnézetét. Németh Miklós pedig azzal hengegett, hogy hitét alárendelte karrierjének.

Egy ízben abban a megtiszteltetésben volt részem, hogy személyesen is válhattam néhány szót Németh Miklóssal. A Várszínházban az 1989–1990-es évadban bemutatták Tragédia magyar nyelven Szophoklész

Antigonéjából című darabomat. Mint köztudomású, Szophoklész tragédiájában Kreon, a diktátor azért veszti el hatalmát, mindenét, mert megtiltja, hogy eltemessék politikai ellenfelét. Nem kellett sokat változtatnom az eredeti mesén és figurákon ahhoz, hogy Kreon tragikus vétségében az akkori közönség Kádáréra ismerjen, aki elkövette ugyanezt a bűnt (is). Az előadás után Németh Miklós miniszterelnök odalépett hozzám, gratulált, majd megjegyezte. „Kár, hogy csak most láthatjuk ezt a darabot. Miért nem pár évvel korábban mutatták be?”

„Azért – feleltem –, mert önök nem engedélyezték volna.” A miniszterelnök szó nélkül sarkon fordult, és elsietett. Hüledezve bámultam utána. Csakugyan ezt merte kérdezni tőlem? És milyen választ várt? „Nem kedvelem Németh Miklóst” – mondtam egy barátomnak. – „Miért?” – „Egyszer még ezt is megírom” – feleltem.